

a pædagogianak az absolut helyességét. Egy azonban az utóbbinak elfogulatlan szemléletéből egész biztonsággal következik, az, hogy Herbart pædagogijája nem áll logikailag szükséges kapcsolatban a Herbart lélektani elveivel és módszerével. Az utóbbiak megdőlésével az előbbi egyáltalában nem esik el. A mint Herbart sok helyes lélektani tételét finom pszichologiai megfigyelésének köszönhetjük és ő csak utólag hozta ezeket vonatkozásba a maga hamis elveivel, ép így vagyunk sok pædagogiai tételével is. Néhány schema és terminus a pszichologiai rendszerből van kölcsönözve, de nagyszerű alapgondolatai pædagogiai-pszichologiai tapasztalatának eredményei. De a Herbart pædagogijájának lényeges gondolatait a kísérleti physiologiai lélektannal is össze lehet egyeztetni. Azért a Herbart pædagogijája úgy tűnhetik fel, mint egy tökéletes szerkezettel és berendezéssel bíró ház, a melyet azonban az építő igen ingatag talajra épített. A pædagogianak tehát az lesz a feladata, hogy ugyanazon házat azonos szerkezettel és berendezéssel a biztos talajon még egyszer felépítse; sőt lehet reményleni, hogy a biztosabb alapon maga a szerkezet és a berendezés is tökéletesedni fog.»

Ezekből látjuk, hogy Ziehen elismeri Herbartnak a pædagogiai érdemeit is, sőt szerintünk a Herbart pædagogijájáról nagyon is óvatosan, mondhatni hízgelően nyilatkozik. Ez nem igen lep meg azonban bennünket, ha meggondoljuk, hogy ezen nyilatkozataiban a kartársi szellem is vezethette Ziehent, ki eddig Jenában volt a psychiatria tanára, a Herbarti pædagogianak főfészkeben, a hol Rein és Flügel még ma is a legalaposabb művelői ezen pædagogianak. Nézetem szerint Ziehennél a modern pædagogianak feladatait, módszereit és célját sokkal alaposabban világítja meg Stein Lajos a «Deutsche Rundschau» 1897. évfolyamának egyik füzetében «Experimentelle Pædagogik» címmel, úgyszintén dr. Brahn Miksa «A psychologia és pædagogia egymáshoz való viszonya» című értekezésében. (Ez utóbbinak magyar fordítása olvasható a «Sárospataki Lapok» 1897-iki évfolyamában.)

SZÉKELY GYÖRGY.

VEGYESEK.

— *Doctor rerum technicarum.* A király, Wlassics miniszter fölterjesztésére megadta a budapesti műegyetemnek a jogot, hogy a műszaki tudományokból doktorokat avathasson. A műszaki doctoratus tisztán tudományos fokozat lesz; a műszaki minősítést ezután is az eddigi módon, az oklevéllel szerzik meg. Csak, a ki már birtokában van a minősítő oklevélnek, az bocsátható doctoratusra. A technikai tanulmányok ezen méltányolásában Magyarország egyike a legelső államok-

nak ; csak pár hónapja olvastuk, hogy a müncheni műegyetem megkapta ezt a jogot. Pedig már több mint félszázada, hogy a technikai főiskolák egyetemi rangra tettek szert. Ennek folyománya : a doctori gradus osztása nagyon későn követte az egyetemi rangot, jóllehet a technikusok foglalkozása semmivel sem inkább mesterségszerű, sem kevésbé tudományos, mint az egyetem par excellence doktoraié : az orvosoké.

— **Kereskedelmi főiskolák.** Most egy éve e helyen (M. P. 1900. évf. 281—282. l.) ismertettük a közoktatásügyi és kereskedelmi miniszterek együttes rendeletét, a melyben a magasabb fokú kereskedelmi és közgazdasági képzést adó keresk. főiskolák tervét irták körül. A terv megvalósítására két intézet : a budapesti és a kolozsvári keresk. akadémia vállalkozott. Ez alkalomból foglalkozott az ügygyel az Orsz. Kereskedelmi és Iparoktatási Tanács s mielőtt a két főiskola részletes szervezeti- és tantervjavaslatának tárgyalásába bocsátkozott volna, előbb Schack Béla előadó javaslatára bizonyos elvi határozatokban állapodott meg. A főiskolák « Akadémia » czímmel két éves (4 féléves) tanfolyammal szervezendők ; egyelőre csupán Budapesten és Kolozsvárott engedélyezendők s csak később, ha határozott, sürgős szükség mutatkoznék, engedtessek meg újabbak állítása. A főlveteli feltétel általában az érettségi bizonyítvány, de a főiskolák tanulmányi rendje főképen a felső keresk. iskolák abiturientseinek készülttségére épüljön ; a többi főlvetteknek az elemi kereskedelmi ismereteket külön kell megadni. A rendes hallgatók kötelező tanmenetben heti 20 órára köteleztetnek ; azonkívül kötelesek még 5 heti órát venni de szabad választásuk szerint akár a keresk. akadémia akár más főiskolák leczkerendjéből. E 25 kötelező órán kívül még szabadságukban áll órákat venni nyelvekből, közműveltségi tárgyakból vagy ügyességekből. A kötelező tárgyakból félévenként colloquálni kötelesek. A tantervben a specialis kereskedelmi tárgyak mellett a fősúly a közgazdasági tudományokra essék, a melyek úgy általánosságban, valamint specziális cursusokban is előadandók. A fenntartó testületek főgondja arra irányuljon, hogy az iskolák működésének magas, tudományos színvonalra biztosítsák, a minek fő feltétele, hogy a tanárok kevés heti órán foglaltassanak el. Egyebekben a Tanács nem tartja czélszerűnek, hogy részletes tantervét szabjon elő s ezzel az állítandó főiskolák önálló, szabad fejlődését megkösse, sőt épen az önálló, szabad fejlődéstől várja a magasabb kereskedelmi képzés czélszerű kialakulását (bár minden Tanács így gondolkoznék !) Kimondották továbbá, hogy a két akadémia tanulmányi szervezete próbaképen 3 évre szolgáljon. A két akadémia javaslatainak részletes tárgyalását későbbre halasztották.

— **A középiskolai tanáregyesület évi fölterjesztése,** a melyet az utóbbi években rendszeresített a végett, hogy az egyesület törekvéseiről s működéséről összefoglaló képet adjon, most tétetett közé Négyesy

főtitkár tömör fogalmazásában. Bevezetésül köszönetet mond a miniszternek a Csáky-féle ígélet megvalósításáért, a Tanítók Háza kedvezményeinek a tanárok gyermekeire való kiterjesztéseért; megemlékezik a Pálffy alapítványról. A soronkívüli előléptetéseknek kárpótlásszerű alkalmazásáról azt mondja: «A fizetésrendezésről szóló 1893. IV. t.-cz.-nek a *tanári pálya természetéhez sok tekintetben nem simuló* rendelkezéseit a végrehajtás még nehezebben megszokhatókká teszi». Fölveti azt az üdvös eszmét, hogy nálunk is elő kellene segíteni tanári nemzetségek képződését az iskola és a tudomány érdekében. Ennek főfeltétele a tanári pálya versenyképessé tétele; speciális eszközül ajánlja, hogy az állami középiskolák tandíjának 2%-ából s fölvételi díjainak 10%-ából a tanárok fiai számára ösztöndíjalap létesíttessék. Fölsorolja azután a jelentés azokat a pædagogiai és didaktikai kérdéseket, a melyek az egyesületet jelenleg foglalkoztatják; ezekről már volt alkalmunk számot adni. (M. P. 1900. 571. 1.).

— Utasítások a népiskolai tantervhez. A kormány az új népiskolai tantervet csak akkor szándékozik életbe léptetni, a mikor a módszeres utasítások is elkészültek hozzá, a mi előre láthatólag az 1892/3. iskolai év elejére lesz meg. Az Orsz. Közokt. Tanács már megkezdte a munkálatokat az utasítás elkészítéséhez. Tekintve, hogy egységes lesz a tanterv, nem is lehetne kiadni utasítások nélkül, mert hiszen épen az utasítások lesznek hivatva megmagyarázni, hogy ugyanaz a tantervi cél mi módon lesz elérhető az osztatlan s a különböző mértékben osztott iskolákban. Ezt a Közokt. Tanács is föltételnek tekintette, a midőn az egységes tanterv mellett foglalt állást, kimondván, hogy az utasításokban kell meg szabni, hogy a különböző iskolák hogyan alkalmazkodjanak a tantervhez. Épen azért nem értjük egy — különben jól értesült — lapnak azt a kívánalmát, hogy az egységes tantervhez egységes utasítás készüljön, hacsak nem azt érti, hogy a különböző iskoláknak szóló utasítások majd egy kötetben adassanak ki.

— Szülői értekezletek. A fővárosban egyszerre megkezdődött a népiskolákban is, a középiskolákban is a tanárok és szülők együttes értekezlete, a melynek célja, hogy az iskolai és családi nevelést összhangzásba hozza s egymásnak kölcsönös támogatására indítsa. Most a kezdet kezdetén természetesen még nem lehet szó az eredmények megítéléséről; ezek az első kísérletek inkább csak arra szolgálhatnak, hogy tapasztalatokat adjanak arra, hogy miképen rendezendők az ilyen értekezletek? A két fél közül, a kiket közös munkára akar egyesíteni ez a mozgalom, az egyik hivatásszerű, szakértő nevelő, a másik természetes nevelő volna ugyan, de laikus. Önkényt következik ebből a szembeállításból, hogy a közös értekezletek feladata csak az lehet, hogy a szakértő tanítsa a laikust, megmondja neki, hogy a közös munkában mi lesz az ő

feladata, s mi módon teljesítheti azt? Az ellenkező fölfordult világ volna. Pædagogiai kérdések eldöntését egy ad hoc összeverődött laikus gyülekezet véleményétől nem lehet függővé tenni. Ebből a szempontból pl. nem tudók helyeselni egyik népiskolai szülői értekezletnek azt a témáját, hogy «Adjon-e a tanító házi feladatot és segítsen-e a szülő a házi feladat elkészítésében?» A pædagogus nem áll a világon és a társadalmon kívül, hogy ne ismerné a szülők és a társadalom véleményét, sőt nem érdemelné a pædagogus nevet, ha ezen vélemények ismerete nélkül foglalt volna állást valamelyik pædagogiai kérdésben. Azok már mérlegelve voltak egész általánosságban — tehát tudományos módon — a mikor az iskolai praxis az iskolai cél elérése végett valamely intézkedést létesített. Ilyen intézkedés akarna lenni pl. a szülői értekezlet is, mely megakarja értetni a szülőkkel, hogy nekik is jut föladat a nevelés munkájában, megmondja, hogy miben áll az és hogyan fogjanak hozzá. Ennek szüksége tagadhatatlan, tekintve, hogy annyi szülő van, a ki azt hiszi, hogy mindent megtett, ha gyermekét iskolába adta, s a másik tulásban megint annyi, a ki otthon még egy második iskolát rendez be gyermekeinek. A harmadik népisk. szülői értekezlet kérdései már alkalmasabbak voltak. Az iskolai kirándulások volt a tárgy; előzetesen az előadó tanító tárgyalta az iskolai kirándulások szükségességét tanulmányi, egészségi és nevelési szempontokból; a kérdések között pedig ott volt, hogy «Mennyiben segíthetik elő a szülők az iskolai kirándulásokat?» A középiskolák közül a gyakorló gymnasium kezdeményezte a szülői értekezleteket. Waldapfel J. előadó egy bevezető előadásban párhuzamot vont az iskolai és családi nevelés föadatai és eszközei között. Az a sok előkelő uri ember, a ki fiát ez iskolába járattja, élénk eszmecserét folytatott; előfordultak ott nagyigényű felszólalások, kegyes vállveregetések ő méltóságaik részéről, de a mi fülünket leginkább megütötte egy anya hangja, a ki megértvén az előadótól, hogy a családtól első sorban a gyermek egyéniségének kifejlesztését várja, azt az óhaját fejezte ki, hogy ismertessék meg vele az egyéniség nevelésének részleteit. Ezt az anyát hallgassák meg s tanítsák meg arra, a mit tudni szeretne. Nehogy félre értsenek, mintha mi az értekezlet érdekkeltő módszere helyett pedans oktatást ajánlanánk; a módszer kellemes és itt talán leginkább célravezető, de a cél mindig a szülők fölvilágosítása s egy-egy konkrét kérdésben kitanítása legyen.

— A rang. Elvi kérdés, hogy a tanári állással összefér-e a rangosztály vagy nem? Lehet rá izlés és belátás szerint igennel vagy nemmel felelni. A magyar tanárság izlésének és józanságának becsületére válik, hogy 1892-ben nagy többséggel *nem*-mel felelt a kérdésre. A mióta aztán akarataik ellenére el kellett viselniök a rangot, azóta annyira érezhették a kellemetlenségét, hogy bátran remélni lehetett, hogy az még

azt a kevés igennel szavazót is megtéritette. Nem esik jól ilyen várakozás mellett, hogy egyik tekintélyes lapban megszólal egy ilyen rangkedvelő s miután az elv jóltartása végett előre veti, hogy kár volt a tanárokat rangosztályozni, azután mégis csak megnyugszik benne és többé nem az a baja, hogy miért van rang, hanem hogy miért nem magasabb az a rang? Egyelőre csak egy osztálylyal szeretné feljebb srófolni. Miért? Hát azért, hogyha például egy fogadtatáson, vagy főispáni ebéden véletlenül összer kerül egy érdemes öreg tanár egy fiatal miniszteri titkárral, a titkár ne álljon vagy üljön elébb mint a tanár. Ez mind szép, de hát ezzel még sem lenne segítve az olyan tanáron, a kinek pl. az osztálytanácsos is derogál. S hogy az ilyen érzelem nem összeférhetetlen a tanítói öntudattal, fölhozzuk rá pl. az ismert anekdotát ama bizonyos német iskolamesterről, a ki az osztályába lépő uralkodó herczeg előtt nem állott föl, nehogy a gyerekek azt higgyék, hogy nálánál nagyobb ur is van a világon. Ergo: a rangkedvelők szempontjából is jobb, ha a tanárnak nincs rangja, mert akkor olyan rangot képzelhet magának, a milyen épen neki tetszik s hivatásos működése közben soha sem jön olyan helyzetbe, a melyik kiábrándítsa — ha csak nem a főispáni ebédeken, de ez talán még sem olyan sűrű esemény egy tanár életében s az még kevésbé sűrű, hogy épen öreg korában fiatal miniszteri titkárokkal üljön asztalhoz, hogy ezt lehessen irányadól venni a tanári állás rendezésében. Kicsinyes szempontok ezek ebben az igen komoly elvi kérdésben. A magyar tanárságnak a rangosztályozás elleni józan és teljesen indokolt állásfoglalását semmi sem gyöngítheti inkább, mint az efféle nézetek nyilvánítása. «Nem kell semmiféle rangosztály, mert nem illik a tanári álláshoz» — ez világos álláspont, de «nem kell rangosztály, hanem azért ha jó magaszt adnak, elfogadjuk» az ilyen beszéd okot szolgáltat arra, hogy azt mondhassák a tanárságnak, hogy a rangosztályozás iránti ellenszenve épen olyan őszinte, mint a rókáé volt a magasan függő szőlőgerezdek iránt. Ennek ne tegyük ki magunkat; inkább sohase menjünk a főispánhoz ebédre.

— A budapesti egyetemi tanárok javadalmazása a mult évi újra rendezés szerint a következő. A r. tanár alapfizetés 6000 K., ötödéves pótléka 800 K. (legfeljebb 5 izben), lakáspénze 1600 K., a 3-dik quinquennium után 2000 K. Azonkívül tandíjjutalék czímén 3200 K. jár a jogi és az orvosi karon minden ny. r. tanárnak, a filozofiai karon 12 idősebbnek és a theologiaiin a legidősebbnek; 1600 K. a filozofiai kar szolgálati időben következő 12 tanárának, s a theologiai karon a szolgálati időre a második tanárnak. A nyilv. rendkívüli tanár fizetése 4000 K., lakáspénze 1200 K. Hogy miért kell a filozofiai kar tanárainak egy részét szegényesebben díjazni, mint a rendszerint fényes praxist folytató orvostanári tanárokat? — erre a kérdésre nem tudunk feleletet találni.